

15.12.2020

1,3-Butadieeni

SITOVA RAJA-ARVO

Yksilöinti ja ominaisuudet

CAS No:	106-99-0
Indeksi No:	601-013-00-X
EC No:	203-450-8
Kaava:	CH ₂ =CH-CH=CH ₂
Synonyymit:	buta-1,3-dieeni; dietyleeni; divinyyli; vinyylietyleeni;
Molekyylipaino:	54,09 g/mol
Sulamislämpötila:	-109°C
Kiehumislämpötila:	-4,4°C
Höyryntiheys:	1,9 (ilma = 1)
Höyrynpaine:	248 kPa (20°C)
Muuntokerroin:	1 ppm = 2,24 mg/m ³ ; 1 mg/m ³ = 0,445 ppm

1,3-Butadieeni on väritön ja erittäin helposti syttyvä kaasu, jolla on miesto aromaattinen haju. Aineen hajukynnys on noin 2 ppm (4 mg/m³). 1,3-Butadieenia kuljetetaan ja varastoidaan nesteytettynä kaasuna. Kun litra nesteytettyä butadieeniä höyrystyy, muodostuu noin 276 litraa butadieenikaasua, joka on ilmaa raskaampaa. 1,3-Butadieeni on erittäin reaktiivinen aine, joka voi polymerisoitua helposti, etenkin hapen läsnä ollessa. Tämän vuoksi 1,3-butadieeniin on lisätty inhibiittoria (esim. hydrokinoni tai butyylikatekoli; 0,01–0,02 %) polymeroitumisen estämiseksi. (ACGIH 2001; DFG 2001; SCOEL 2007).

Luokitus ja merkinnät:

CLP-asetuksen (EY No 1272/2008) mukainen harmonisoitu luokitus:

Press.Gas, Flam. Gas 1, Muta. 1B, Carc. 1A.

CLP:n mukaiset vaaralausekekoodit: H220, H340, H350

[Valmistajien ja maahantuojien ehdottamat luokitukset löytyvät tästä linkistä.](#)

Esiintyminen, käyttö ja rajoitukset

1,3-Butadieeniä käytetään (ko)monomeerinä ja monien polymeerien valmistuksessa. Aineen pääasiallinen käyttökohde on synteettisen kumin valmistus, esimerkiksi styreenibutadieenikumin (SBR), jota käytetään mm. maaleissa, ja polybutadieenikumin, jota käytetään etenkin renkaissa ja rengastuotteissa. 1,3-Butadieeniä käytetään myös akryliniitriilibutadieenistyreenin (ABS-muovi), niitriilikumin, adiponitriilin ja kloropreenin valmistuksessa. Lisäksi styreenibutadieenilateksia käytetään muun muassa paperiteollisuudessa. Suomessa 1,3-butadieenin kemikaalituoterekisteriin ilmoitettu valmistus- ja maahantuontimäärä vuosina 2017–2019 oli 27 000–37 000 tonnia/vuosi.

Työterveyslaitoksen vuosina 2015–2020 tekemissä työhygieenisissä selvityksissä 1,3-butadieenin keskipitoisuus työntekijöiden hengitysvyöhykkeeltä tehdyissä mittauksissa oli 3,0 ppm (6,7 mg/m³), mediaani 0,04 ppm (0,1 mg/m³), 90. persentiili 5,3 ppm (12 mg/m³) ja vaihteluväli <0,004–58 ppm (<0,01–130 mg/m³) (n=40) (TTL 2020). Korkeimpia pitoisuuksia mitattiin prosessien alajajoissa, joissa käytettiin soveltuvia hengityksensuojaimia (mittaukset suojaimen ulkopuolelta), sekä butadieenin lastauksessa.

1,3-Butadieenin REACH-rekisteröinnissä määritetty DMEL-taso (derived minimal effect level, johdettu vähimmäisvaikutustaso) on 1 ppm (2,2 mg/m³), jonka arvioitiin vastaavan leukemiariskiä $0,39 \times 10^{-4}$ 40 vuoden työperäisessä altistumisessa (Cheng ym. 2007; ECHA 2020).

Aineenvaihdunta

1,3-Butadieeni imeytyy helposti hengitysteistä ja jakaantuu verenkierron mukana elimistöön. 1,3-Butadieeni metaboloituu nopeasti P450 sytokromientsyymien vaikutuksesta 1,2-epoksi-3-buteeniksi ja edelleen epoksidihydrolaasien vaikutuksesta 3-buteeni-1,2-dioliksi ja 1,2,3,4-diepoksibutaaniksi. Aineenvaihduntatuotteet erittyvät pääasiassa virtsaan. 1,3-Butadieenin aineenvaihdunnassa syntyvät epoksibuteenimetaboliitit pystyvät muodostamaan addukteja hemoglobiinin ja DNA:n kanssa. (SCOEL 2007; IARC 2008)

Terveysvaikutukset

Ihmisiä koskevat tiedot

Akuutit vaikutukset

1,3-Butadieeni ei ole akuutisti myrkyllistä eikä vakavia myrkytystapauksia ole kuvattu. Altistuminen 6–8 tunnin ajan korkeille (2 000–8 000 ppm; 4 500–18 000 mg/m³) pitoisuuksille aiheutti ylempien hengitysteiden ärsytystä, lievää silmien kirvelyä, näön sumentumista ja aistimusten vääristymistä (ECHA 2020). Suuremmat pitoisuudet voivat aiheuttaa päänsärkyä, huimausta ja heikkouden tunnetta.

Toistuvan altistumisen vaikutukset

Butadieenimonomeerin valmistuksessa työskentelevillä ei havaittu muutoksia veriarvoissa eikä lisääntyneitä sairastuvuutta, kun he altistuivat 8 tuntia päivässä keskimäärin 3,5 ppm butadieenipitoisuudelle (vaihteluväli 0,1–143 ppm, mutta pääasiassa alle 1 ppm) (EURAR 2002; IFA 2020a). Työperäiseen altistumiseen liittyviä ärsytysvaikutuksia tai herkistymisiä ei ole kuvattu.

Genotoksisuus ja karsinogeenisuus

Tutkimusten perusteella on viitteitä siitä, että 1,3-butadieeni on genotoksisella mekanismilla vaikuttava karsinogeeni. Toistuva työperäinen altistuminen 1,3-butadieenille on useissa epidemiologisissa tutkimuksissa liitetty lisääntyneeseen riskiin sairastua verisolusyöpään (leukemiaan) ja non-Hodgkinin lymfoomaan (Cheng ym. 2007; Delzell ym. 2006; Graff ym. 2005; Sathiakumar ym. 2005; 2007; Sielken ym. 2006; 2007; SCOEL 2007; IARC 2008).

Eläinkokeiden havainnot

Akuutit vaikutukset

1,3-Butadieenin välitöntä myrkyllisyyttä kuvaava LD50-arvo rotalle on 5480 mg/kg ja hiirelle 3210 mg/kg. Hengitystietoksisuutta kuvaava 4 tunnin LC50-arvo on rotilla 285 mg/l (129 000 ppm) ja 2 tunnin LC50-arvo hiirille 121 000 ppm. (DFG 2001, EURAR 2002; IFA 2020a)

Toistuvan altistumisen vaikutukset

Toistuvan hengitystiealtistumisen kokeissa hiirillä havaittiin annostasoilla 1000 ja 1250 ppm (2240 ja 2800 mg/m³) megaloplastista anemiaa, luuydinvaurioita ja

vaikutuksia kantasolujen kypsymiseen (IPCS 2001; IFA 2020a). Rotilla vaikutuksia havaittiin vasta korkeammilla annostasoilla (>6700 ppm (15 000 mg/m³)).

Genotoksisuus

1,3-Butadieeni ja/tai sen aineenvaihduntatuotteena syntyvät epoksidit ovat mutageenisia ja genotoksisia somaattisille soluille ja sukusoluille hiirillä ja rotilla (SCOEL 2007; IFA 2020a).

Karsinogeenisuus

1,3-Butadieeni on karsinogeeninen koe-eläimille, mutta vaikutuksissa on lajien välisiä eroja. Hiiri on ollut herkin koe-eläinlaji 1,3-butadieenille. Hiirillä 1,3-butadieeni on potentti monielinkarsinogeeni jo matalilla annostasoilla (6 ppm; 13 mg/m³) (NTP 1993; IPCS 2001). Rotilla lisääntynyt syöpäkasvainten esiintyvyys ilmenee huomattavasti (100–1000-kertaa) korkeammilla annostasoilla kuin hiirillä, ja on arvioitu, että erot johtuvat lajienvälisistä eroista 1,3-butadieenin aineenvaihdunnassa (EURAR 2002).

Lisääntymistoksisuus

Kehitystoksisuuskokeissa jyräjyillä on havaittu vaikutuksia sikiöiden kehitykseen annoksilla, joilla havaittiin toksisia vaikutuksia myös emoihin (EURAR 2002; SCOEL 2007).

1,3-Butadieenin riskinarviointeja

Kansainvälinen syöväntutkimuslaitos IARC arvioi vuonna 2008 1,3-butadieenin olevan ihmisille syöpää aiheuttava aine (Ryhmä 1). Arvio perustui useisiin epidemiologisiin tutkimuksiin, joissa työperäinen altistuminen 1,3-butadieenille on liitetty lisääntyneeseen leukemiakuolleisuuteen. Lisäksi 1,3-butadieenialtistumisella on havaittu yhteys non-Hodgkinin lymfoomiin etenkin butadieenimonomeeriteollisuudessa. 1,3-Butadieenin karsinogeenisuutta ihmisessä tukevat myös havaitut koe-eläimillä havaitut syövät 1,3-butadieenialtistuksen jälkeen sekä 1,3-butadieenin aineenvaihduntatuotteiden DNA-reaktiivisuus. (IARC 2008)

SCOEL arvioi vuonna 2007 mahdollisuutta asettaa 1,3-butadieenille terveysperusteinen työhygieeninen raja-arvo (SCOEL 2007). SCOEL totesi epidemiologisten tutkimusten liittävän työperäisen 1,3-butadieenialtistumisen lisääntyneeseen riskiin sairastua leukemiaan. Epidemiologisten tutkimusten perusteella arvioitu 40 vuoden työperäisen 1,3-butadieenialtistumisen (8 h/pvä, 5

pvä/vko) aiheuttama lisääntynyt kuolleisuus leukemiaan normaaliväestöön verrattuna on esitetty Taulukossa 1.

Taulukko 1. Elinikäinen lisäkuolleisuus leukemiaan 40 vuoden työperäisessä altistumisessa (8 h/pvä, 5 pvä/vko) 1,3-butadieenille 1000 altistunutta kohti (SCOEL 2007).

Altistumistaso (ppm)	Kuolleisuus	SMR*
0,1	-1,02–7,64	0,8–2,5
0,2	-1,02–7,64	0,8–2,5
0,5	-1,02–7,64	0,8–2,5
1,0	-0,09–10,78	0,98–3,12
2,0	-0,47–9,88	0,91–2,94
5,0	-0,05–11,67	0,99–3,30
10,0	1,73–21,45	1,34–5,26

* SMR = Standardized mortality ratio

Saksalaisen MAK-komitean vuonna 2001 tekemän arvion mukaan altistuminen 1,3-butadieenin valmistusprosessissa lisää riskiä sairastua lymfosarkoomaan (DFG 2001). Synteettisen kumin valmistuksessa, jossa altistutaan 1,3-butadieenin lisäksi myös styreenille ja muille yhdisteille, on lisääntynyt riski sairastua leukemiaan, mutta yhteyttä 1,3-butadieeniin on vaikeaa arvioida. Komitea luokitteli aineen epidemiologisten tutkimusten perusteella karsinogeeniseksi ihmiselle (kategoria 1) eläinkokeiden perusteella sukusoluissa genotoksisia vaikutuksia aiheuttavaksi (kategoria 2A).

Saksalaisen raja-arvokomitean (AGS) vuonna 2010 epidemiologisten tutkimusten (Graff ym. 2005; Cheng ym. 2007) perusteella tekemän arvion mukaan 40 vuoden työperäinen altistuminen 1,3-butadieenille pitoisuudessa 5 ppm (11 mg/m³) vastaa 1 % lisäsyöpäriskiä (1:100), pitoisuudessa 1 ppm (2,2 mg/m³) lisäsyöpäriskiä 2 x 10⁻³ (2:1000) ja pitoisuudessa 0,05 ppm (0,1 mg/m³) lisäsyöpäriskiä 1 x 10⁻⁴ (1:10000) (AGS 2010).

Sitova raja-arvo

Altistuminen 1,3-butadieenille lisää epidemiologisten tutkimusten perusteella työntekijöiden riskiä sairastua syöpään. Työperäiseen altistumiseen liittyvän syöpäriskin vähentämiseksi 1,3-butadieenille on asetettu sitova raja-arvo 1 ppm (2,2 mg/m³; 8 tunnin vertailuaika), jota sovelletaan 1.1.2020 alkaen (Vna 1267/2019). Raja-arvo perustuu työntekijöiden suojelemisesta syöpäsairaudesta vaaraa

aiheuttavilta tekijöiltä työssä annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2004/37/EY. Koko työuran (40 vuotta) kestävä työperäinen altistuminen 1,3-butadieenille sitovan raja-arvon tasolla vastaa laskennallista lisäsyöpäriskiä 2×10^{-3} (2 syöpätapausta/1000 työntekijää) (AGS 2010).

Eri asettajien ilman epäpuhtauksien vertailu

Eri maissa on voimassa seuraavanlaisia työilman pitoisuuden raja-arvoja 1,3-butadieenille:

Asettaja	Vuosi*	Vertailuaika				Huomautus
		8 h		15 min		
		ppm	mg/m ³	ppm	mg/m ³	
Suomi (HTP-arvo)	1996**	1	2,2	-	-	-
Ruotsi	2018	0,5	1	5	10	-
Tanska	-	1	2,2	2	4,4	-
Norja	2020	1	2,2	-	-	-
Alankomaat	2015	1	2	-	-	-
Belgia	-	1	2,2	-	-	-
Iso-Britannia	-	1	2,2	-	-	-
Saksa (AGS)	2010	2 0,2	5 0,5	16	40	riskitaso 4:1000 riskitaso 4:10000
EU (BOELV)	2020	1	2,2	-	-	-
USA (ACGIH)	1994	2	4,4	-	-	-
Suomi (sitova raja-arvo)	2020**	1	2,2	-	-	-

(ACGIH 2018, IFA 2020)

* Raja-arvon asettamisvuosi, jos tiedossa.

**1,3-Butadieenille on ollut voimassa vuonna 2020 voimaan tullutta sitovaa raja-arvoa vastaava HTP-arvo vuodesta 1996.

Viitteet

- ACGIH (2001). 1,3-Butadiene. American Conference of Governmental Industrial Hygienists, Cincinnati (OH).
- ACGIH (2018). 2018 TLVs and BEIs. American Conference of Governmental Industrial Hygienists, Cincinnati (OH).
- AGS (2010). Exposure-risk-relationship for 1,3-butadiene (butadiene, BD). BekGS 910. Ausschuss für Gefahrstoffe/ Bundesministerium für Arbeit und Soziales, Berlin.
- Cheng H, Sathiakumar N, Graff J, Matthews R, Delzell E. (2007). 1,3-Butadiene and leukemia among synthetic rubber industry workers: exposure-response relationships. *Chem Biol Interact.* 166:15-24.
- Delzell E, Sathiakumar N, Graff J, Macaluso M, Maldonado G, Matthews R (2006). An updated study of mortality among North American synthetic rubber industry workers. *Res Rep Health Eff Inst* 132:1-63.
- DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft) (2001). 1,3-Butadiene. The MAK collection for occupational health and safety, Volume 53.
- [ECHA \(2020\). Buta-1,3-diene. Registration dossier. European Chemicals Agency, Helsinki.](#)
- EU, Euroopan unioni (2008): Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta. Liite VI.
- EU RAR (2002). European Union Risk Assessment Report for 1,3-butadiene. Vol. 20. European Chemicals Bureau.
- Graff JJ, Sathiakumar N, Macaluso M, Maldonado G, Matthews R, Delzell E. (2005). Chemical exposures in the synthetic rubber industry and lymphohematopoietic cancer mortality. *J Occup Environ Med.* 47:916-932.
- IARC (2008). IARC Monographs on the evaluation of carcinogenic risks to humans. Volume 97. 1,3-Butadiene, ethylene oxide, and vinyl halides (vinyl fluoride, vinyl chloride and vinyl bromide). Lyon: International Agency for Research on Cancer. pp. 45-185.
- [IFA \(2020\). GESTIS International Limit Values. Institut für Arbeitsschutz der Deutschen Gesetzlichen Unfallversicherung, Sankt Augustin.](#)
- IPCS (2001) CICAD - Concise International Chemical Assessment Document 30. 1,3-Butadiene: Human health aspects. World Health Organization, Geneva.
- NTP (1993). National Toxicology Program (NTP) technical report on the toxicology and carcinogenesis studies of 1,3-butadiene (CAS No. 106-99-0) in B6C3F1 mice (inhalation studies). Research Triangle Park, NC, US Department of Health and Human Services, National Toxicology Program (Technical Report No. 434).
- Sathiakumar N, Graff J, Macaluso M, Maldonado G, Matthews R, Delzell E. (2005). An updated study of mortality among North American synthetic rubber industry workers. *Occup Environ Med.* 62:822-829.

- Sathiakumar N, Delzell E, Cheng H, Lynch J, Sparks W, Macaluso M. (2007). Validation of 1,3-butadiene exposure estimates for workers at a synthetic rubber plant. *Chem Biol Interact.* 166:29-43.
- Sielken, RL, Valdez-Flores C. (2006). Quantitative Risk Assessment of Exposures to 1,3-Butadiene in EU Occupational Settings Based on the University of Alabama at Birmingham Epidemiological Study. Report of Sielken & Associates Consulting, Inc., Bryan, Texas, USA.
- Sielken RL, Valdez-Flores C, Gargas ML, Kirman CR, Teta MJ, Delzell E. (2007). Cancer risk assessment for 1,3-butadiene: Dose-response modelling from an epidemiological perspective. *Chem. Biol Interact.* 166, 140-149
- SCOEL (2007). Recommendation from the Scientific Committee on Occupational Exposure Limits: risk assessment for 1,3-butadiene. SCOEL/SUM/75 final
- TTL (2020). Työhygieenisten altistumismittausten rekisteri. Työterveyslaitos, Helsinki. Julkaisematon.
- Yang, L. (1987). NTIS [National Technical Information Service]/OTS 0522853.